

Olena Syrtsova

THE TEXTOLOGY AND HISTORTOSOPHY OF “SYNOPSIS” OF INNOKENTIJ GHISEL IN THE ARGUMENTATION OF HIS AUTHORSHIP

The textological comparison of Ghisel's still unedited heritage with the first edition of “Synopsis” as well as use of the main ideas of that work as argumental basis used by Ghisel as a commissioner of the Kyivan metropolitanate during the negotiations with Moscovite Tsar in Smolensk in July of 1654 allows us to identify Innokentij Ghisel as the author of “Synopsis”.

Ігор Скочиляс

ЗАХОДИ З МОДЕРНІЗАЦІЇ УНІЙНОГО ДУХОВЕНСТВА НА ПОДІЛЛІ ТА КАМ'ЯНЕЦЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ 1790-х РОКІВ

У розвідці реформаційні ініціативи львівського владика Петра Білянського (1781–1798) на Поділлі в 1780-х – першій половині 1790-х рр. розглянуто в дискурсі «запізнілої модернізації» Унійної Церкви. Ієрархічні реформи в цьому регіоні Правобережної України мали виразні інституційні риси унійної конфесіоналізації, що передбачала в тому числі «цивілізування» духовенства й розбудову власної системи богословської освіти. Одним із успішних прикладів реалізації цього масштабного проекту стало заснування у 1789–1790 рр. Кам'янецької духовної семінарії, діяльність якої була припинена внаслідок російської окупації Поділля та примусової ліквідації тут організаційних структур Львівської єпархії.

Активна пастирська й адміністративна діяльність львівського єпископа Петра Білянського (1781–1798)¹ на теренах Галичини

¹ Біографічні відомості про Білянського можна знайти в: Блажейовський Д. *Ієрархія Київської Церкви (861–1996)*. Львів, 1996. С. 270; Рудович І. *Коротка історія Галицько-Львівської єпархії. (На основі грецьких жерель и інших новітějšíх підручників)*. Жовква, 1902. С. 48–49; Chodykiewicz Сі. *Dissertationes historico-criticae manuscriptum* // Національний музей ім. Митрополита Андрея Шептицького у Львові. Відділ рукописів та стародруків [далі – НМЛ]. Ркл.-128. Арк. 62 зв. – 64; Pelesz J. *Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Wien, 1880. Bd. 2. S. 676–682; Waşowicz M. *Bielanski Piotr* // *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków, 1936. T. 2. S. 34–35. Геральдична

й Поділля² в галицькій частині його владцтва відбувалася під потужним впливом релігійної політики Марії-Терезії (1740–1780) та Йосифа II (1765–1790), що ввійшла в історію як йосифінізм³. Політика полягала у радикальному реформуванні католицької церкви в Австрійській монархії, до речі, шляхом тотального введення в державну сферу елементів внутрішньоцерковного життя⁴. Метою йосифінізму стало створення добре впорядкованої й освіченої австрійської державної церкви через раціоналізацію релігійних символів і використання християнського культу в педагогічному аспекті⁵. Незважаючи на контроль з боку держави, у перший період свого єпископства Білянському вдавалося підтримувати життєдіяльність організаційних структур греко-католицької церкви⁶. Зміст культурно-релігійної програми Святоюрського архиєрейського двору розкривають конституції соборів 1782, 1783, 1785 і 1790 рр.⁷ Петро Білянський наголошував передовсім на реформуванні кліру,

аби серед довіреної нашому владичому урядові пастви, вірних Христових душ, якнайдокладніше виконувалось усе, що є необхідним для їхнього спасення, до чого не менше спричиняється і церковний послух та дотримання доброго ладу духовенством⁸.

символіка цього єпископа описана у: Хаварівський У. *Герби Львівських владик в унії з Римом (1667–2007)*. Тернопіль, 2008. С. 30–32.

² Архиєрейське служіння Білянського найповніше відображене в його щоденнику-хроніці «Домашня історія», до якої вписувалися здійснені ним понтифікальні чинності: «Historia domowa» od nominacyi na biskupstwo Lwowskie, Halickie u Kamieńca Podolskiego Jasnje Wielmożnego J[ego Mości] x[iędza] Piotra Bielańskiego, archidyakona katedralnego włenskiego, kustosza u administratora generalnego lwowskiego, roku 1779 zaczęta... // НМЛ. Ркл-100. Арк. 24–29 зв., 39.

³ Найважливішими дослідженнями габсбурзького йосифінізму є праці Едуарда Вінтера та Фердинанда Маасса: Maass F. *Der Josephinismus. Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1850*. Wien, 1951–1961. Bd. 1–5; Winter E. *Der Josephinismus. Die geschichte des österreichischen Reformkatholizismus 1740–1848*. Berlin, 1962. Див. також стислий нарис історії йосифінізму в Австрійській монархії: *Die Geschichte des Christentums: Religion – Politik – Kultur*. Freiburg; Basel; Wien, 2000. Bd. 10: *Aufklärung, Revolution, Restauration (1750–1830)* / Hrsgg. V. von Plongeron. S. 15–25. З перекладних праць, що вийшли друком в Україні, йосифініські реформи у контексті внутрішнього розвитку монархії Габсбургів та на ширшому міжнародному тлі розглядаються у монографії: Цюльнер Е. *Історія Аєсипії* / Пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів, 2001. С. 303–317.

⁴ Політика Марії-Терезії щодо Римської Апостольської столиці висвітлюється через призму історії австрійської Галичини в уже застарілій, проте ґрунтовній монографії о. Владислава Хотковського W. *Historia polityczna Kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy*. Kraków, 1909. T. 1. S. 97–169.

⁵ Унаслідок йосифініських реформ на території Львівської єпархії у Галичині було ліквідовано чотири василіанські монастирі (Chotkowski W. *Historia polityczna*. T. 2. S. 379–387).

⁶ Центральний державний історичний архів України, м. Львів [далі – ЦДІАЛ]. Ф. 201, оп. 1, спр. 316. Арк. 1–1 зв., 3.

⁷ НМЛ. Ркл-199. Арк. 27–29; Ркл-279. Арк. 17–18; Ркл-425. Арк. 11 зв. – 13 зв., 42–43; Ркл-432. Арк. 38; Ркл-1109. Арк. 6 зв. – ба зв.; ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1, спр. 143. Арк. 8 зв. – 9 зв.

⁸ Цит. за: *Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть* / Упоряд. та істор. нарис І. Скочиляса. Львів, 2006. С. 314.

Певним чином пристосовуючись до тогочасної релігійної політики Відня, владики Білянський у 1780-х рр. водночас започаткував низку суто церковних ініціатив, намагаючись зберегти тяглість між еклезіальною традицією річпосполитського і нового австрійського періодів. Контрольовані австрійською адміністрацією Галичини, собори розглядали проблеми канонічної дисципліни кліру, устійнення процедури поставлення кандидатів на пресвітерство, богословську освіту синів парохів, sacramentalні практики, міжобрядові стосунки, правові аспекти використання церковних бенефіціїв⁹. Зібрання духовенства цього періоду так само опікувалися церковним причтом, а також родинами померлих душпастирів (особливо їхніми вдовами і сиротами), стимулювало дяків до заснування парафіяльних шкіл, де мали навчати «руського письма». Собори також підвищували вимоги до кандидатів на священство, які відтепер повинні були заздалегідь отримати від владики «сутану перед посвятою в чин четця». Священниками могли стати навіть двоєженці, «хто добре освічений».

Використовуючи просвітницьку риторичку цісарського уряду та його плани «цивілізування» відсталої, за уявленнями Габсбургів, Галичини, Святоюрський двір у ці роки втілював свою автономну програму парафіяльного шкільництва. 2-га і 4-та конституції собору 1782 р. вимагали від намісників «розвивати школи в парафіях для навчання молоді», а також «докладати найбільших старань, щоб священничих синів віддавали до шкіл, досконало навчали руської мови, аби ті не залишалися без освіти»¹⁰. Щоб підвищити рівень освіти у парафіяльній школі, 2-га конституція собору 1782 р. поклала на священників обов'язок:

подбати про чоловіка, здатного навчати дітей у школі при власній церкві, а якби в школі не було такого здібного до навчання дяка, то має, забезпечивши власних дітей потрібним утриманням, врешті віддати їх для навчання до деканатської школи¹¹.

Турботою про педагогічний аспект діяльності «бакалаврів» зумовлена й наступна конституція цього собору, що забороняла намісникам втручатися «у справу відбору для парафії дяків», а парохам — «використовувати їх для господарських робіт»¹².

«Процес цивілізування» парафіяльного духовенства¹³ у випадку Львівської єпархії означав послідовні зміни в устрої, соціальних

⁹ Як зауважив перший дослідник цих соборових постанов о. Іван Застирець, вони «мали на меті майже суто просвіту духовенства» (Застирець І. *Мандати єпископа П. Бляньського* // Богословській Вєстникъ. Львѣвь, 1902. Т. 3, вип. 3. С. 251–254; цит. с. 252).

¹⁰ Цит. за: *Собори Львівської єпархії*. С. 317.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ «Процес цивілізування» тісно пов'язаний із державною організацією суспільства, тобто має стосунок до монополізації, централізації та організованого насильства на великій території. Хоч зміни у людській поведінці й «проходять без будь-якого плану», проте у таких змінах простежується «своєрідний порядок», коли зовнішній примус під

практиках та релігійному етосі місцевих русинів. Їдеться про перетворення, що їх вважають типовими для людей, «цивілізованих по-європейському», тобто прилучення до західної ідентичності та її спільних загальноцивілізаційних характеристик¹⁴. Це передбачало формування дисциплінованого суспільства і проникнення модерних форм інституційного примусу в подружнє життя, родину, систему виховання й початкову освіту, публічну сферу (стосунки між людьми), а також регламентацію норм поведінки і зовнішнього вигляду кліру та членів церковного причту. Законодавство кам'янецьких соборів кінця 80-х — початку 90-х рр. XVIII ст. виразно вказує на прагнення унійної єрархії сформувати елітарний, добре вишколений, матеріально забезпечений і соціально інтегрований у тогочасну політичну систему духовний стан. Саме під цим кутом зору уклалися конституції з вимогами до кандидатів на священство щодо походження винятково з родин духовенства. З тих самих мотивів правило 4 собору 1789 р. забороняло особам «з простого робочого люду» претендувати на «клірицьку сутану», «хіба що селянський син був би у красномовстві, філософії та богослов'ї досконалішим за інших»¹⁵.

Від парафіяльних священників «Регламент» 1793 р. вимагав не тільки належного виконання душпастирських обов'язків (співана Св. Літургія кожної неділі та у святкові дні, щоденна утрєня й «інші богослужіння», «навчання люду»), дотримання «скромності в мові й поведінці» та послуху духовній і світській владі. Передбачалася також щораз більша заангажованість кліру в адміністративно-бюрократичні практики, пов'язані як із церковним дисциплінуванням пастви, так і з прогресуючою секуляризацією релігійного життя та прагненням держави інструменталізувати церкву. Окрім доброї обізнаності з традиційною повчально-катехитичною лектурою, унійне духовенство мусило провадити усі чотири види метричних записів (хрещених, вінчаних, померлих і живих парафіян), книгу протоколів («*księęę protokół zwaną*») для вписування циркулярів («*intymatów*») губерніяльного уряду, пастирських, консисторських і намісницьких розпоряджень¹⁶. Правило 22 собору 1789 р. акцентувало на тому, аби

впливом різноманітних чинників перетворюється на внутрішній. Утворення інститутів монополії на фізичне насильство та зростання стабільності центральних органів у суспільстві стимулюють процес своєрідної стабілізації механізму внутрішнього примусу (Еліас Н. *Процес цивілізації: Соціогенетичні і психогенетичні дослідження* / Перекл. з нім. О. Логвиненко. Київ, 2003. С. 502–503, 506–507).

¹⁴ Християнське за своїм корінням і водночас колоніальне за спрямуванням, це поняття стосується «насамперед структурних змін у людей у бік посилення й диференціювання контролю за їхніми афектами, а відтак, отже, і їх переживань [...] та поведінки». До сфер, охоплених «цивілізуванням», належать також технічний рівень суспільства, розвиток наукових знань, релігійні ідеї та звичаї тощо (Еліас Н. *Процес цивілізації*. С. 9, 11, 17, 46, 53, 55, 93–94). До еклезіяльних реалій Львівської єпархії цей концепт уперше застосував Петро Ваажениук P. *Confessional Civilising in Ukraine: The Bishop Iosyf Shumlianski and the Introduction of Reforms in the Diocese of Lviv 1668–1708*. Stockholm, 2005. P. 35–37.

¹⁵ *Собори Львівської єпархії*. С. 341 – 342.

¹⁶ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 46, спр. 1404. Арк. 2.

священники «читали моральне богослов'я, щомісяця сповідалися та заохочували людей до частішої покути, а хворих — до прийняття Святого Таїнства Єлеопомазання»¹⁷.

Модернізації греко-католицького духовенства доби «пізнього» йосифінізму повністю присвячені постанови єпархіального собору 1790 р. Акцентувалося на посиленні намісницького контролю за діяльністю парафіяльного кліру:

Завжди інформувати про поведінку та вчинки кожного пароха зокрема і наставляти та ганити за кожну зауважену непристойність — таким чином будемо запобігати поганим звичкам і порушенням, які через неувважність могли б зростати.

Водночас собор забороняв оскаржувати («ослаблювати») порушників канонічної дисципліни перед австрійською адміністрацією — необхідно було «доповідати про них лише нашій духовній владі». Інша частина приписів стосувалася душпастирської праці кліру: кожен священник мав щонеділі й у свята проводити катехизацію вірних, «лагідно і з любов'ю ставитися до парафіян і за будь-яких обставин остерігатися від прикрих виразів і вчинків [...], бо раз ображені душі людей не легко повернути». Вже традиційно для Львівської єпархії собор погрожував церковними карами тим клірикам, «які вчасно не давали б своїм дітям освіти»¹⁸.

Однак найбільшого розмаху реформи Петра Білянського набули не в Галичині, де їхню програму й динаміку багато в чому визначала австрійська влада, а на Поділлі, що після 1772 р. залишилося у складі Речі Посполитої і де можливості для реалізації культурної та релігійної програми *Slavia Unita* в її новому, «просвітницькому» прочитанні були значно більшими. За підтримки місцевого духовенства Львівська єпархія упродовж 1780-х — початку 1790-х рр. підготувала і значною мірою реалізувала тут програму реформ, проведення яких у тогочасній Галичині ускладнювалося австрійськими обмеженнями в релігійній сфері. Попри опозицію до інновацій з боку частини подільського духовенства (передовсім священників Барського крилосу-офіціалату, котрі відверто виявляли невдоволення ініціативами Білянського¹⁹), Святоюрській катедрі все ж вдалося розпочати тут масштабну трансформацію пастирських та організаційних структур Унійної Церкви.

¹⁷ *Собори Львівської єпархії*. С. 333 — 334, 348.

¹⁸ НМЛ. Ркл-425. Арк. 42–43; Ркл-432. Арк. 38; Ркл-1109. Арк. 6 зв. — 6а зв. Опубл.: *Собори Львівської єпархії*. С. 319–323.

¹⁹ У 1789–1793 рр. учасники єпархіальних соборів у Кам'янці скаржилися, що «деякі парохі легковажно, нерозумно й усупереч усілякій справедливості, не довідавшись докладно про пастирську доброту [...], зважилися своїм приватним листом, який містить болісні звинувачення, противитися своєму Ясновельможному пастиреві і єпархіальній конституції та ставити під сумнів те, що приносить користь “єпархії”». (Цит. за: *Собори Львівської єпархії*. С. 356, 358).

11 вересня 1793 р. Петро Білянський оприлюднив у Кам'янці правила ("regulament"), що визначали засади діяльності місцевого руського духовенства. Зокрема, йшлося про регламентування повноважень намісників-деканів, адміністративних і душпастирських обов'язків парафіяльних священників та принципи функціонування єпархіальної семінарії в Кам'янці²⁰. «Регламент» був складовою вже згаданої програми оновлення й «цивілізування», яка почасті взурувалася на реформи Чотирилітнього сейму 1788–1792 рр., і її загалом протегували вищі достойники Речі Посполитої. Головною метою було зміцнення структур Львівської єпархії на Правобережжі за умов зростаючої загрози російської окупації регіону та примусового навернення русинів-католиків «у благочестя». Реформаційні ініціативи Білянського мали інституційні риси унійної конфесіоналізації та передбачали: а) політичну легітимацію унії; б) соціальне дисциплінування руської католицької спільноти; в) модернізацію інститутів церковного адміністрування; г) розбудову власної системи богословської освіти; г) уніфікацію літургійного життя та sacramentalних практик; д) християнізацію вірних; е) встановлення, на вимогу світської влади, церковного контролю за публічним релігійним культом у середовищі мирян; є) «цивілізування» духовенства.

Розбудова системи богословської освіти передбачала фундацію духовної семінарії для навчання синів священників, модернізацію початкової освіти на парафіяльному рівні та інтенсивне використання друкарського верстата для видання богословсько-пасторальної й полемічної літератури. У найближчій перспективі реалізація цих проектів дала б змогу здійснити локальний культурний переворот у дискурсі релігійної програми *Slavia Unita*. На важливості початкової освіти, зокрема, акцентувало правило 24 собору 1789 р. Основну роль у її налагодженні в межах парафії відігравав інститут дяківства²¹. Що ж до підготовки нових кадрів духовенства, то суттєво змінити ситуацію на Поділлі вдалося лише з відкриттям у столиці краю богословського навчального закладу в 1789–1790 рр. Вирішальне значення у його заснуванні мала ініціатива й фінансова підтримка Петра Білянського, спеціальна конституція собору 1789 р. та сприяння Порядкової комісії Подільського воєводства і Кам'янецького магістрату. Серед іншого, собор запровадив добровільний збір на утримання духовної семінарії²², яка почала функціонувати, навірогідніше, з осені 1790 р. Окрім щорічних добровільних внесків духовенства, заснування навчального закладу стало можливим завдяки фундації в

²⁰ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 46, спр. 1404. арк. 1–2 зв. (витяг з об'яги, внесеної до актової книги Кам'янецької унійної консисторії 15 вересня 1793 р.), 3–6 (машинописна копія).

²¹ *Собори Львівської єпархії*. С. 349.

²² ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 46, спр. 1404. Арк. 2–2 зв.; Relacya o stanie dyecezyi Kamieniec-kiey. 1793 г. // Там само. Спр. 1453. Арк. 1 зв.; *Собори Львівської єпархії*. С. 336–337, 350–352).

100 тис. зол. при Свято-Йоанівській кафедрі, утвореній з легацій самого кафедрального собору (22 тис. зол.), пожертв владики Петра Білянського (36 тис. зол.) та грошових сум, що залишилися після померлих під час пошесті 1770–1771 рр. парохів. Через те, що єпархіальна складка не покривала всіх видатків на навчальний заклад, кожен клірик мав додатково вносити кошти чи харчі для того, аби «спільнотно жити своїм хлібом». Вірогідно, видатки на опалювання, харчування, одяг і ремонт приміщень покривали також спудеї. Програма навчання та внутрішній розпорядок дуже загально описані в соборовій конституції 1793 р. На перших порах «отці декани рекомендували до семінарії тільки тих, які знають філософію чи, принаймні, риторіку». Однак «Регламент» 1793 р., підтвердивши конституцію липневого собору 1789 р. про прийняття до семінарії винятково синів священиків, скасував цей припис, дозволивши кандидувати також особам, які «пройшли курс навчання у звичайних школах». На початку 1790-х рр., згідно з «Реєстром клириків», до Кам'янецької духовної семінарії зарахували 47 осіб, ще 9 кандидатів відправили «до інших шкіл», а 6 виявилися «світськими неуками»²³.

Соборові правила регламентували час молитви кліриків, програму навчання і розклад занять. Вони також зобов'язували спудеїв:

...утримувати в чистоті й охайності себе і свої речі; під жодним приводом не покидати семінарію при Кам'янецькій кафедрі; шокварталу в присутності офіціала та сурогата складати іспити; остерігатися усяких ігор, шкідливих для науки; щодня слухати Службу Божу і співати її; щомісяця сповідатися.

Один з параграфів «Регламенту» встановлював також суворий контроль за поведінкою семінаристів, які мали провадити «побожне й зразкове життя», а за такі провини, як пияцтво, їх негайно виключали з бурси²⁴. Відповідно до реляції 1793 р., єпархіальну семінарію «при кафедральній церкві» очолював синдик (цю посаду, як правило, обіймав кам'янецький офіціал-сурогат), а 70 кліриків у семінарії навчав один професор (напевно, Бартоломей Зеньківський)²⁵. Синдик розпоряджався бюджетом, виплачував «пенсії» викладачам і прислузі, наглядав за семінарійними приміщеннями, відповідав за навчальний процес і щороку звітував про діяльність закладу консисторії та соборовим отцям.

Після другого поділу Речі Посполитої семінарію було закрито, а кошти, виділені на її утримання, російська адміністрація спершу обіцяла передати Барському василіанському монастирю для організації школи, де б навчалися клірики-уніати, проте гроші так і не було використано за призначенням. У 1794 р. російська адміністрація конфіскувала резиденцію, випроварила звідти всіх членів унійної

²³ Цит. за: *Собори Львівської єпархії*. С. 357, 359.

²⁴ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 46, спр. 1404. Арк. 2–2 зв.

²⁵ ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 1, спр. 320. Арк. 7 зв.

консисторії та 40 семінаристів²⁶. Приміщення семінарії спочатку передали для потреб місцевого дворянського зібрання, потім театру, а згодом Подільській семінарії православної церкви, яка функціонувала тут у 1805–1865 рр.²⁷.

* * *

Реформаційні ініціативи львівського владики Петра Білянського були спробою «запізнілої модернізації» Унійної Церкви на Поділлі, покликаної тісніше пов'язати цей регіон зі Святоюрською катедрою. Програма реформ мала виразні інституційні риси унійної конфесіоналізації, що, серед іншого, передбачала «цивілізування» духовенства й розбудову власної системи богословської освіти. Однак у кінцевому підсумку Святоюрському владичному двору вдалося лише почасти реалізувати цей масштабний проект оновлення пастирських та організаційних структур. Протягом XVIII ст. він був обмежений пограничним статусом Поділля та домінуванням на парафіяльному рівні киевохристиянської традиції, а з 1790-х рр. став неможливий через швидку насильницьку ліквідацію унії на Правобережжі, запровадження «альтернативної релігії» — православної церкви Московського патріархату, а також державну політику Російської імперії, спрямовану на уніфікацію «Південно-Західного краю».

²⁶ Сама споруда була перебудована таким чином, що в ній залишилася «тільки зала з чотирма стінами й однією стелею», а браму, що з'єднувала резиденцію з собором, замурували (Relacya o stanie dyeczyzy i katedry Kamienieckiey Podolskiey pod panowaniem rossyiskim teraz będącey. 1797 r. // ЦДІАЛ. Ф. 201, оп. 46, спр. 1488. Арк. 14–14 зв.).

²⁷ *Исторические сведения о Подольской духовной семинарии* // Подольские епархиальные Ведомости [далі — ПЕВ]. 1863, № 20. С. 865–882; № 21. С. 905–928; № 22. С. 953–971; 2001. С. 263–264; С[имашкевич] М. *Подольский архиерейский дом* // ПЕВ. 1874, № 2. С. 27–40; № 3. С. 59–69; № 4. С. 74–84; № 5. С. 91–99; Яворовский Н. *Существующие ныне здания Каменецкого духовного училища в их прошедшей судьбе* // ПЕВ. 1888, № 38. С. 872–874, 876–883. Укладений 1801 р. для Подільського губернського правління інвентарний опис приміщень колишньої епархіальної семінарії дає змогу уявити їхній зовнішній вигляд та інтер'єр: «Ко входу и выхода сеней 2, большой зал, в коем содержан был театр 1, выходя из оной покой небольшой один, из сего ж покоя зал длинный один, окон чистого большого стекла 33; к оным ставен старых 8, дверей с французскими замками 3, и больших окованных 2, печей кафельных с прибором 2; крыш: черепичная над театром 1, и гонтовая над залую 1; потолков подбитых в обоих залах холстом 2, полов в залах досчатых 2» (цит. за: Яворовский Н. *Существующие ныне здания*. С. 887).

Ihor Skochylyas

**THE MODERNIZATION OF THE UNIATE CLERGY
IN PODILLIA AND THE KAMIANETS' SEMINARY
IN THE 1790s**

The article examines reform initiatives of the L'viv bishop Petro Bilianskyj (1781–1798) in the Podillia region by stressing particularly the context of the “late modernization” of the Uniate Church. The ecclesiastical reforms in this part of the right bank Ukraine bore evident marks of the confessionalization, aimed at civilizing the clergy and building of the network of educational institutions. One of the successfully implemented projects of this grand-scale program of reforms was the establishment of the Kamianets' seminary in 1789–1790s. The seminary's activity was cancelled due to the Russian occupation of the region and the abolition of the ecclesiastical structures of the L'viv Uniate bishopric.